

պարար հայրափափագ սիրով, Դա է Որդի իմ սիրելի որով հաճեցայ: Եւ զի մի երկ- բայիցին միտը լսողացն առ ի մկրտեալն և ի մկրտիչն, գայ Հոգին Սուրբ ի նմանու- թիւն աղանւոյ, մատնացոյց առնելով ըզ- մկրտեալն և վկայելով¹⁶: Որում վայելեն փառք պատիւ և զօրութիւն, Հօր և Որդւոյ և ամենասուրբ Հոգւոյն, այժմ և յանըս- պառն յաւիտեանս¹⁷. ամէն:

1. Ձեռագիրն ունի՝ Ծնողն Հօր, 2. Երկին՝ զգետ զգեցաւ, 3. Զարեգակն՝ արեգակն ի Յորդանան լուացեալ, 4. Զ. և ի մարդոյ զԱստուած սրբեալ, 5. յն. չիք զմկրտեալն, 6. յն. յաւելու՝ վարդապե- տելով մեզ, 7. Զ. Նիւրով և ձիւթով, 8.

Զ. զտաճար, 9. յն. միայն զՏէրն, 10. Զ. մկրտեցաւ, 11. յն. չիք քառ և մի՛ լի- ցի, 12. Զ. Եւ ցիւրդ զանկեալս աղտե- ղութեամբ մարդ՝ սրբիցեմ զԱստուած ան- մեղս: Յոյն բնագիրն այս է. Πως ουν εγω ο καταρρυπος ανθρωπος αγνισω Θεον, Θεον αναμαρτητον. որ է. և զիւրդ ես անկեալս ընդ աղտեղութեամբ մարդ՝ սրբիցից զԱ- տուած, զԱստուածդ անմեղ: 13. ի Զ. չիք Եւ զի յախտեալն է ողորմ նորա՝ վասն այսորիկ եւն. : 14. Ձեռագիրն մէջ նա- խաղասութիւնս յաջորդէն վերջ դրուած է. ըստ իմաստին ուղղեցի: 15. Զ. Աստու- ծոյ, 16. Զ. վայելելով, 17. յն. միայն զի նորա է փառք և զօրոքիւն յախտեալս յախտեալից. ամեն:

Ս. ՍԻԼՈՒԻԱՅԻ ԿԱՄ ԼԱԻ ԵՒ Ս ԵԹԵՐԻԱՅԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի Ս. ՏԵՂԻՍ

(Շար. տե'ս Բազմ. 1933. էջ 491)

Յետ կարդալու, ուրեմն այդ տեղւոյն վրայ բոլորը Մովսէսի գրեցն, և ըստ օ- լինի պատարագ ընելով և մենք հաղոր- դուելով հոն, երբ եկեղեցիէն ելլելու վրայ էինք, քահանաները մեզի տուին տեղւոյն օրհնութիւնները, այսինքն այն պտուղնե- րէն որ նոյն լերան վրայ կը հասնին: Վասն զի թէեւ Սինա սուրբ լեռը ամբող- ջովին ապառաժուտ է, այնպէս որ ոչ մէկ բոյս ունի, սակայն ստորեւ, այն լեռնե- րուն ոտքին մօտ, այսինքն թէ անոր շուրջը որ միջինն է և թէ՛ անոնց որ շուրջն են, քիչ մը հող կայ. հոն, այդ սուրբ միայ- նակեացները, ըստ իրենց ջանասիրու- թեան, շուտով փոքրիկ ծառեր կը տնկեն և պտղանոց կը շինեն կամ ագարակ, և անոնց քով եղած մենաստանները որպէս թէ այն լերան հողէն պտուղներ կը ստա- նան, որոնց համար սակայն կը տեսնուի

որ իրենց ձեռքով աշխատած են: Հոն ու- րեմն երբ այսպէս հաղորդուեցանք և օր- հնութիւնները տուին մեզի այն սուրբերը եւ եկեղեցւոյ դռնէն դուրս ելանք, այն ատեն սկսայ աղաչել անոնց որ մեզի ցու- ցընեն բոլոր տեղերը: Այն ատեն այդ սուրբերը հաճեցան մեզի ցուցնել մէն մի վայր: Վասն զի մեզի ցոյց տուին այն այլը՝ ուր կեցեր էր Ս. Մովսէս, երբ կրկին անգամ Աստուծոյ լեռն ելած էր որպէսզի վերստին առնէր տախտակները՝ առաջինները ջախջախած ըլլալով երբ ժո- ղովորդը մեղանչեց. և միւս բոլոր տե- ղերը՝ զորս կը փափաքէինք կամ որոնց իրենք լաւատեղեակ էին՝ հաճեցան մեզի ցուցնել:

Բայց կ'ուզեմ որ ան ալ գիտնաք, յարգելի տիրուհի քոյրեր, թէ այն տեղէն՝ ուր էինք, այսինքն եկեղեցւոյ պատերուն

շուրջը, այսինքն միջին լերան կատարէն այնպէս մեզմէ ցած կը տեսնուէն այն լեռները՝ որոնց վրայ նախապէս հազիւ ելած էինք, որպէս թէ ըլլալներ ըլլա- յին, թէեւ այնքան անսահման են որ, կը համարիմ թէ երբեք անոնցմէ աւելի բարձր տեսած չըլլամ, բաց ի այս միջինէն որ զանոնք մեծապէս կը գերազանցէր: Իսկ Եզրիպտոսն ու Պաղեստինը և կարմիր ծո- վը և Պարթենինեան ծովը որ Աղեքսան- դրիա կը տանի, ինչպէս նաեւ Սարակի- նոսներու ընդարձակ սահմանները այնքան ցած կը տեսնուէին մեզմէ վար, որ կար- ծես մարդ չի հաւատար: Եւ այն սուր- բերը մեզի կը ցուցնեն այդ իւրաքանչիւրը: Դ. — Յետ կատարելու բոլոր փափաք- ներս՝ որոնց համար աճապարած էի վեր ելլել, սկսանք արդէն վար իջնել Աստու- ծոյ լեռան գագաթէն՝ ուր ելած էինք՝ ու- ղերն եւ մենաստանները որ հոն կային, տեսնել և այնպէս իջնել ծայրը այն հով- տին՝ ինչպէս վերն ըսի, այսինքն այն հովտին՝ որ Աստուծոյ լերան տակն է: Եւ անոր համար հարկ էր որ այդ հով- տին ծայրն իջնէինք, որովհետեւ հոն շատ մենաստաններ կային սուրբ մարդերու և եկեղեցի մ'ալ տեղւոյն վրայ՝ ուր էր մո- ռենին, որ մինչեւ այսօր կ'ապրի և ըն- ձիւղներ կ'արձակէ: Եւ այսպէս ուրեմն, Աստուծոյ լեռնէն իջած հասանք մօրե- նիին՝ հաւանօրէն տասներորդ ժամուն: Հոս է մօրենին, ինչպէս վերն ըսի, որուն մէջէն Տէրը Մովսէսի հետ խօսեցաւ կը- րակով, որ այն տեղն էր ուր շատ մե- նաստաններ կան և եկեղեցի մ'ալ նոյն հովտին ծայրը: Իսկ եկեղեցւոյն առջեւն ալ հաճելի պարտէզ մը կայ, որ առատ և ընտիր ջուր ունի, և այդ պարտէզին մէջն է որ մօրենին կը գտնուի: Հոն մօտը կը ցուցնեն նաեւ տեղը ուր կեցաւ Ս. Մովսէս, երբ Աստուած իրեն ըսաւ «Կօ- շիկներդ հանէ» եւն.: Երբ այն տեղն հասանք՝ արդէն տասներորդ ժամն էր, ուս- տի արդէն երեկոյ էր՝ չկողմանք պատարագ ընել: Բայց աղօթք ըրինք եկեղեցւոյ մէջ ինչպէս նաեւ պարտէզին մէջ մօրենիին քով, կարդացուեցաւ նաեւ այն տեղը Մով-

սէս Աստուծմէ կը ստանար Օրէնքը Իս- րայէլի որդւոց:

Այնտեղ ուրեմն, թէեւ յարկ մը չկայ, կայ սակայն ահագին քար մը վրան չորս կողմը տափարակ, որուն վրայ կ'ըսուի թէ կեցեր են այն սուրբերը. վասն զի մէջտեղն ունի իբրեւ քարակերտ սեղան մը: Հոն ալ ուրեմն կարդացուեցաւ նոյն տեղը Մովսէսի գրեցն եւ մէկ սաղմոս ըսուեցաւ՝ տեղւոյն յարմար: Հոն աղօթքն ընելէն վերջ՝ անկից վար իջանք:

Եւ ահա արդէն գրեթէ ութերորդ ժամն եղաւ, եւ դեռ երեք մղոն կը մնար որ կտրէինք լեռները՝ որոնց մէջ մտած էինք նախորդ իրիկունը. բայց նոյն կողմէն դուրս պիտի չելլէինք՝ ուսկից որ մտած էինք, ինչպէս որ վերն ըսի, վասն զի հարկ էր որ պտտէինք բոլոր սուրբ տե- ղերն եւ մենաստանները որ հոն կային, տեսնել և այնպէս իջնել ծայրը այն հով- տին՝ ինչպէս վերն ըսի, այսինքն այն հովտին՝ որ Աստուծոյ լերան տակն է: Եւ անոր համար հարկ էր որ այդ հով- տին ծայրն իջնէինք, որովհետեւ հոն շատ մենաստաններ կային սուրբ մարդերու և եկեղեցի մ'ալ տեղւոյն վրայ՝ ուր էր մո- ռենին, որ մինչեւ այսօր կ'ապրի և ըն- ձիւղներ կ'արձակէ: Եւ այսպէս ուրեմն, Աստուծոյ լեռնէն իջած հասանք մօրե- նիին՝ հաւանօրէն տասներորդ ժամուն: Հոս է մօրենին, ինչպէս վերն ըսի, որուն մէջէն Տէրը Մովսէսի հետ խօսեցաւ կը- րակով, որ այն տեղն էր ուր շատ մե- նաստաններ կան և եկեղեցի մ'ալ նոյն հովտին ծայրը: Իսկ եկեղեցւոյն առջեւն ալ հաճելի պարտէզ մը կայ, որ առատ և ընտիր ջուր ունի, և այդ պարտէզին մէջն է որ մօրենին կը գտնուի: Հոն մօտը կը ցուցնեն նաեւ տեղը ուր կեցաւ Ս. Մովսէս, երբ Աստուած իրեն ըսաւ «Կօ- շիկներդ հանէ» եւն.: Երբ այն տեղն հասանք՝ արդէն տասներորդ ժամն էր, ուս- տի արդէն երեկոյ էր՝ չկողմանք պատարագ ընել: Բայց աղօթք ըրինք եկեղեցւոյ մէջ ինչպէս նաեւ պարտէզին մէջ մօրենիին քով, կարդացուեցաւ նաեւ այն տեղը Մով-

սէսի գրքէն՝ սովորութեան համեմատ, և այսպէս որովհետեւ երեկոյ էր, մեզի հան- գըստարան պատրաստեցինք պարտէզին մէջ մորենիին դիմաց սուրբերուն հետ. և այսպէս հոն հանգչեցանք: Եւ յաջորդ օրը, կանուխ արթննալով խնդրեցինք քահա- նաներէն որ հոն ալ պատարագ մատու- ցուի, ինչպէս որ եղաւ:

Ե. — Եւ որովհետեւ մեր ճամբան այն- պէս էր որ՝ պէտք էինք երթալ կեդրոնական երկայնածիփ հովտէն, այսինքն այն հով- տէն որուն մասին վերը խօսեցայ, ուր նստան իսրայէլի որդիքը երբ Մովսէս Աստուծոյ լեռն ելաւ և իջաւ. ուստի քանի որ կը յառաջանայինք այդ ամբողջ հով- տէն՝ այն սուրբերը մեզի կը ցուցնէին իւրաքանչիւր տեղ: Վասն զի ձորին ա- ռաջին մուտքին, ուր կեցած էինք. և տե- սած մորենին, որուն մէջէն Աստուած խօ- սեցաւ Մովսէսի հետ կրակով, նաեւ այն տեղը ուր կեցած էր Ս. Մովսէս երբ Աստուած իրեն ըսաւ. «Կօշիկներդ հանէ, վասն զի կեցած տեղդ սուրբ երկիր է»:

Երբ մեկնեցանք մորենիէն՝ միշտ մեզի սկսան ցուցնել միւս տեղերն ալ: Վասն զի ցոյց տուին մեզի նաեւ այն տեղը ուր եղած էր իսրայէլի որդւոց բանակետը՝ այն օրերուն երբ Մովսէս լեռան վրայ կեցաւ: Ցոյց տուին մեզի նաեւ այն տեղը ուր հորթը շինուեցաւ. որովհետեւ այնտեղ կանգնած են մեծ քար մը՝ որ մինչեւ այսօր կեցեր է:

Մենք ալ ըստ որում կը յառաջէինք, դիմացէն կը տեսնէինք լեռան գագաթը՝ որ ամբողջ հովտին վրայ կը նայի, ուսկից սուրբ Մովսէս տեսաւ իսրայէլի որդիքը որ պար բռնած էին այդ օրերուն՝ երբ հորթը շինած էին: Ցոյց տուին նաեւ ա- րաստոյ վէմ մը այնտեղ ուր կ'իջնէր Ս. Մովսէս Յեսուայ որդւոյ Նաւեայ հետ, և բարկացած՝ այդ քարին էր որ զարկաւ ջախջախեց տախտակները՝ զորս կը բերէր:

Ցոյց տուին նաեւ թէ ինչպէս անոնց իւրաքանչիւրը տունն ունէր հովտին մէջ, որոնցմէ մինչեւ այսօր հիմեր կը տեսնու- ւին, քառակուսի մեծ քարեր ըլլալուն:

Ցոյց տուին նաեւ տեղը՝ ուր Մովսէս հրամայեց իսրայէլի որդւոց վազել դռնէ դուռ և դառնալ դէպ ի լեռը:

Դարձեալ ցոյց տուին մեզի նաեւ տե- ղը՝ ուր Ս. Մովսէսի հրամանով այրուե- ցաւ հորթը զոր Ահարոն շինած էր անոնց: Ցոյց տուին դարձեալ այն հեղեղատը որմէ անցուց Ս. Մովսէս իսրայէլի որդիքը, ինչ- պէս որ գրուած է Ելից գրքին մէջ: Ցոյց տուին մեզի նաեւ այն տեղը ուր Խօթա- նասուն հոգի ստացան Մովսէսի հոգիէն: Դարձեալ ցոյց տուին մեզի այն տեղը ուր իսրայէլի որդիքը կերակուրներու ցանկու- թիւնն ունեցան: Վասն զի ցոյց տուին մեզի նաեւ այն տեղը ուր հրայրեացք կոչուած է, որովհետեւ վրաններուն մաս մը այրեցաւ՝ և կրակը դադրեցաւ այն ատեն երբ Ս. Մովսէս աղօթեց:

Ցոյց տուին նաեւ այն տեղը ուր անոնց անձրեւեց մանանայ և լորամարգի: Այս- պէս ուրեմն մի առ մի մեզի ցոյց տուին ինչ որ գրուած է Մովսէսի սուրբ գրք- քերուն մէջ այնտեղ, այսինքն այն ձորին մէջ՝ որ ըսի թէ Աստուծոյ լեռան տակ կը տարածուի, այսինքն սուրբ Սինայի: Եւ այդ ամէնը մի առ մի բաւական է գրել, որովհետեւ այդքան բան կարելի չէ միտքը պահել. բայց երբ ձեր սէրը կարդայ Մովսէսի սուրբ գրքերը, ուշա- դրութեամբ կը տեսնէ, ամէն բան որ հոն կատարուեցաւ: Ասիկա է ուրեմն այն հո- վիտը ուր զատիկը կատարուեցաւ իսրա- յէլի որդւոց Եգիպտոսէն ելլելու տարելի- ցին, որովհետեւ այդ հովտին մէջ էր որ իսրայէլի որդիքը բաւական ատեն բնա- կեցան, այսինքն մինչեւ որ սուրբ Մովսէս Աստուծոյ լեռն ելաւ և իջաւ առաջին և երկրորդ անգամ, և յետոյ կրկին այնքան բնակեցան հոն, մինչեւ որ կազմուեցաւ տապանակը և այն ամէն բան որ եղաւ Աստուծոյ լեռան վրայ: Վասն զի մեզի ցոյց տուին նաեւ այն տեղը ուր առաջին անգամ հաստատուեցաւ տապանակը եւ կատարուեցաւ ամէն ինչ՝ զոր Աստուած հրամայած էր Մովսէսի Սինա լեռան վը- րայ՝ որպէսզի ըլլային:

Տեսանք նաեւ հովտին ծայրը ցանկու- թեան յիշատակները, այն տեղւոյն վրայ սակայն ուր կրկին դարձանք մեր ճամ- բուն, այսինքն է ուր այն մեծ հովիտէն ելլելով մտանք ճամբան՝ ուսկից եկած էինք, այն լեռներուն մէջ՝ զորս յիշեցի: Վասն զի նոյն օրը զացինք նաեւ միւս սրբասուն միայնակեացներուն, որոնք սա- կայն չէին կրնար Աստուծոյ լեռը զալ նուիրումներն ընելու՝ իրենց (յառաջա- ցեալ) տարիքին կամ տկարութեան պատ- ճառաւ. որոնք, սակայն, իրենց մենաս- անքներն եկողները հաճեցան ընդունիլ տաններն եկողները հաճեցան ընդունիլ մարդասիրութեամբ: Այսպէս ուրեմն յետ մարդասիրութեամբ՝ ուր բը- տեսնելու բոլոր սուրբ տեղերը՝ ուր բը- նակած էին իսրայէլի որդիքը Աստուծոյ լեռան մօտեցած կամ հեռացած ատենին, յետ տեսնելու նաեւ այն սուրբ մարդիկը՝ որ հոն կը բնակին՝ Աստուծոյ անունով դարձանք Փառան:

Եւ թէեւ պէտք եմ միշտ ամէն բանի մէջ Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալ, չեմ ըսեր այնքան և այնպիսի բաներու մէջ՝ ըսել, որ պտտէի բոլոր տեղերը՝ որ իմ արժանիքովս չէր. սակայն և ոչ կարող եմ շնորհակալ ըլլալ այն բոլոր սուրբե- րուն որոնք կը հաճէին իմ նուաստու- լուն որոնք կը հաճէին իմ նուաստու- լունն սիրայօժար կերպով իրենց վան- քերուն մէջ ընդունիլ կամ տանիլ բոլոր այն տեղերը զորս ես սուրբ Գրոց համեմատ կը հետազօտէի: Շատերը սակայն այն կը հետազօտէի: Շատերը սակայն այն կը հետազօտէին որ Աստուծոյ լեռան վրայ կամ սուրբերէն որ Աստուծոյ լեռան վրայ կամ նոյն լեռան շուրջը կը բնակէին, հաճեցան

զմեզ մինչեւ Փառան տանիլ, որոնք որ սակայն զօրաւոր էին մարմնով:

Ձ. — Եւ երբ ուրեմն Փառան հասանք, որ Աստուծոյ լեռնէն երեսուն և հինգ մը- ղոն հեռու է, հարկ եղաւ հոն երկու օր մնալ՝ կազդուրուելու համար: Եւ երրորդ օրը փութալով եկանք դարձեալ բնակու- թեան տեղը, այսինքն Փառանի անապա- տը, ուր գնացեր մնացեր էինք, ինչպէս որ վերագոյն պատմեցի:

Յետոյ կրկին յաջորդ օրը շուր հանելէ վերջ եւ դեռ քիչ մը շրջելով լեռներու միջեւ հասանք բնակատեղին որ ծովուն մօտ էր, այսինքն հոն՝ ուր արդէն լեռ- ները կը սպառնէ եւ կը սկսինք երթալ ծովեզերքէն, սակայն այնպէս մօտ ծովե- զերքին որ երբեմն ալիքները կենդանի- ներու ոտքին կը հասնին, երբեմն հարիւր կամ երկու հարիւր քայլ (հեռու կը մը- նան) եւ երբեմն ալ հինգհարիւր քայլ հեռու՝ անապատէն կ'երթանք, վասն զի հոն գրեթէ ճամբայ չկայ այլ ամբողջովին աւազուտ անապատներ են:

Իսկ փառանցիները որ հոնտեղէն սովոր են ուղտերով անցնիլ, տեղ տեղ նշաններ դրած են, և այդ նշաններուն է որ կ'ուղ- դուին և այնպէս կը ճամբորդեն օրուան մէջ: Իսկ գիշերը ուղտերու հետքերուն ուշ կը դնեն: Եւ ատկէ աւելի ի՞նչ. (զի) փառանցիներն այդ տեղերուն մէջ սիրով և ապահով կը ճամբորդեն ըստ սովորու- թեան գիշերը, քան այն մարդիկը որ կ'ու- դեւորին յայտնի ճամբաներէն:

Թրգմ. Հ. Ե. Փ.